

רוחות מנשבות

פקע"ר והקהילה החרדית בעת משבר הקורונה

במסגרת פעילות פקע"ר בקהילה החרדית בעת משבר הקורונה נוצרה שפה מקצועית ואישית משותפת בין הצדדים, והצטבר ניסיון תפעולי יקר מפז לצורך גיבוש, יישום וניהול פתרונות יצירתיים. הניסיון מול החברה החרדית מלמד כי ניתן לגשר על פערים בין־תרבותיים מובהקים ולבסס נהלי עבודה ויחסי אמון מתמשכים, על אף השוני התרבותי והחשש ההדדי

ד"ר אסף מלחי, חוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה ומרצה באוניברסיטת בן־גוריון בנגב
סא"ל (מיל') גבי כהן, מפקד תא חברה ישראלית בפקע"ר, חרדי ופעיל חברתי
רס"ן קרן אדיב, רמ"ד חברה ישראלית במפקדת פקע"ר

נס רבנים שהתקיים בפקע"ר בשיתוף הרבנות הראשית לישראל, בנושא היכרות עם פקע"ר ותפקיד הרב בחירום. בגלים הראשונים של מגפת הקורונה בישראל, מלבד הכשל הבריאותי, התפתח משבר כלכלי שהעמיד את הציבור החרדי בישראל בפני משבר משמעותי

החברה החרדית נשענת על "אמונת חכמים" המחייבת ציות וכניעות לדעתם של פוסקי הלכה ו"גדולי הדור", מתוך אמונה בסמכותם הרוחנית של חכמי ישראל לפרש בכל דור את התורה ולהורות הלכה והנהגה באורחות חיים.³ היבט זה הפך להיות ערך עליון מוקדש בחברה החרדית ומסד רעיוני לדוקטרינת "דעת תורה". המסד הרחיב את סמכויות הרבנים לכל תחומי החיים, ואפשר להם להתייבב נגד מגמות חילון ומודרניזציה. למעשה, החברה החרדית מצפה מצאן מרעיתה לציות מוחלט למנהיגים הרוחניים בכל עניין ודבר, גם כזה שאינו קשור כלל להלכה.⁴ יחסה המסויג לציונות כאידיאולוגיה חילונית הוא מצע ליחס

המפגש המורכב והייחודי בין צה"ל לקהילה החרדית מעלה שאלות מהותיות על אודות תפקידו של הצבא במדינה דמוקרטית בעתות חירום, ועל ההתאמות הבין־תרבותיות הנדרשות למקסום יכולות הצבא בעת משבר. משבר זה הועצם לנוכח מאפייניה הייחודיים של הקהילה החרדית בישראל. בין מאפיינים אלו ניתן למנות את היותה קהילה מתבדלת (מבחינת דפוסי מגורים, מערכת החינוך, לבוש והופעה חיצונית ועוד) ומתנהלת כתרבות מובלעת.¹ התפיסה האורתודוקסית האדוקה מתייחסת למודרנה כאל איום ממשי ומסוכן על עצם עתידה של היהדות, ולכן מבקשת לבנות חומות גבוהות מן החוץ.²

רוחניות שמרניות ופתוחות כאחד; שינויים כלכליים ומשברים פיננסיים גלובליים ומקומיים, לצד מדיניות ממשלתית יזומה להקטנת תשלומי רווחה והגברת שילוב החרדים בכלכלה ובתעסוקה. בד בבד חלה עלייה ברמת החיים וההכנסות (ברמת המקרו) של הציבור החרדי בשל העלייה בשיעורי התעסוקה וברמות השכר שלהם;

שינויים תרבותיים ובראשם חדירה של השימוש באינטרנט ובטלפונים חכמים, שינוי במעמד האישה, תרבות צריכה ופנאי ייחודית ומגמות של אקדמיזציה ורכישת מקצוע בקרב חוגים חרדיים רבים. מכלול התמורות הללו שינה את מרכיבי היצע כוח האדם החרדי הרלוונטי למשרות פנויות במשק.⁹

שבר זה נבע מההתנגשות בין ערכים ותפיסות שמקורם בעולם ההלכה, המחויבות החזקה ללימודי קודש, לתפילה ולנורמות קהילתיות של החברה החרדית, ובין ערכי המודרנה המערביים המסתמכים על מדע וטכנולוגיה

נוסף על כך, מכלול שינויים זה הוביל להתקרבות זהירה של חלקים מהציבור החרדי לחברה הישראלית ולמוסדות מדינתיים, בהם צה"ל. כמו כן, התמורות בחברה החרדית מייצגות כיום חברה מגוונת מאוד שמורכבת משלושה זרמים עיקריים:

ליטאים (29%): הציבור הליטאי בולט במסירותו ללימודי תורה. על אף שהדימוי של הציבור החרדי הישראלי כולו הוא של ציבור שהגברים בו לומדים תורה ואינם עובדים לפרנסתם, דימוי זה תקף בעיקר בנוגע לליטאים, שבקרבם מצוי השיעור הגבוה ביותר של גברים המקדישים את רוב זמנם ללימוד בכולל אברכים (ישיבה לגברים נשואים).¹⁰

חסידים (29%): החסידות החלה את דרכה במאה ה-18 כתנועת התעוררות רוחנית-דתית בעלת דגשים מיוחדים בעבודת השם ובתפילה, ופחות מכך מלימודי הקודש. כיום תנועת החסידות מורכבת מעשרות חסידויות שונות שמרכז חייהם מרוכז סביב חצר האדמו"ר המהווה גורם סמכותני בקרב חסידיו. על אף השמרנות המאפיינת קבוצה זו, החסידים בדרך כלל יותר גמישים ביחס ליציאה לעבודה (גברים).

ספרדים (23%): היהדות החרדית-ספרדית מזוהה לפי מוצאה. מדובר ביהודים מזרחים שאימצו את אורחות החיים והשקפת העולם של היהדות החרדית והיא בעיקרה תוצר של המציאות

החדשני של מרבית החרדים מהמדינה: הרוב הגדול של הציבור החרדי מביע אי אמון בעיקר במוסדות השלטון: כלפי המשטרה (78%), הכנסת (80%) ובית המשפט (94%).⁵

בגלים הראשונים של מגפת הקורונה בישראל, מלבד הכשל הבריאותי, התפתח משבר כלכלי שהעמיד את הציבור החרדי בישראל בפני משבר משמעותי.⁶ שבר זה נבע מההתנגשות בין ערכים ותפיסות שמקורם בעולם ההלכה, המחויבות החזקה ללימודי קודש, לתפילה ולנורמות קהילתיות של החברה החרדית, ובין ערכי המודרנה המערביים המסתמכים על מדע וטכנולוגיה.⁷ בכל הנוגע לקורונה, התנגשות זו איננה מאפשרת הסתמכות בלעדית על משאבי הקהילה, ומקורות חוסנה בדלת אמות "חברת הלומדים" של תרבות המובלעת החרדית המתבדלת.⁸ מציאות זו מחייבת פנייה לרשויות המדינה וקבלת סיוע מהן. אחד מגורמי הסיוע המרכזיים והחיוניים היה (ועודנו) פקע"ר על שלל תפקידיו ותחומי אחריותו. במהלך שלביו השונים של המשבר התגבשו שיטות עבודה, נהלים, קשרי גומלין, דפוסי משא ומתן ויחסי קרבה ואמון, לצד חששות וניכור, בין נציגים ופעילים ממגוון קהילות חרדיות ונציגי פקע"ר. על אף הקשיים והחסמים המורכבים בעת הגשת הסיוע והליווי של פקע"ר לציבור החרדי בריכוזי אוכלוסייה שונים, התגבשו תהליכים מקצועיים ורגישים לתרבות ואורח החיים החרדי הייחודי, וחוללו הצלחות והישגים ניכרים.

משבר הקורונה זימן לכל הנוגעים בדבר הזדמנות יקרת ערך להיכרות משותפת והתקרבות על בסיס הכלה, אמפטיה ורגישות "לאחר". מאמר זה מהווה אפשרות להכיר את התהליכים והגורמים שסייעו להתרחשותו של המפגש הייחודי והאפקטיבי בין בעלי תפקידים במדים לקהילה החרדית.

הודות להישגים אלו החלו לנשב "רוחות" חדשות ונפתחו אופקים חדשים שייטכן וישאירו את חותמם החיובי בעתיד הקרוב בהקשר הרחב של יחסי צבא-חברה חרדית בישראל, ואולי אף ביחסים המורכבים בין המיעוט החרדי לרוב החילוני. מסגרות העבודה והקשרים שנטוו בעת משבר הקורונה יאפשרו לפתח, בקרב חלקים מהציבור החרדי, תחושה גוברת של אחריות לאומית/ציבורית חרדית, בשגרה ובחירום כאחד, כחלק מהמרקם הישראלי העדין.

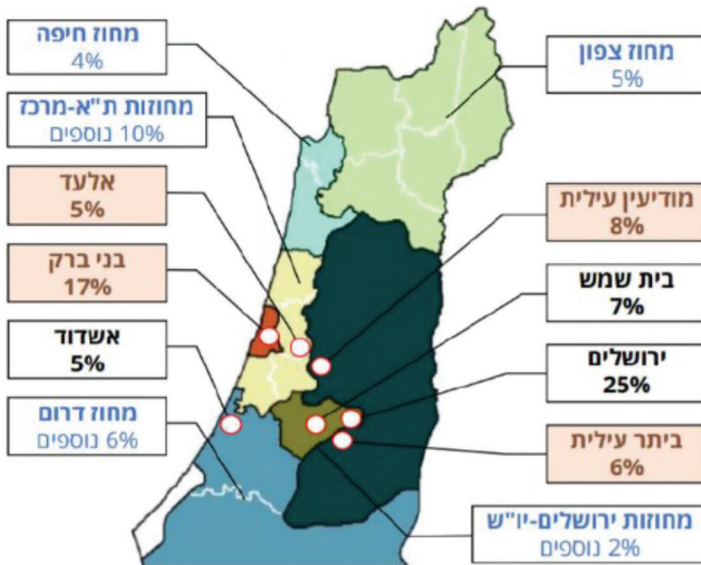
במאמר זה נסקור תובנות ומסקנות מרכזיות מאירועי הקורונה, בדגש על שני הגלים הראשונים, ונתמקד במודלים שונים שלהערכתנו חיוני לשמר ולפתח לטובת כל הנוגעים בדבר, כדי לשמר את הידע והניסיון שהצטבר במהלך המשבר ולאחריו. מאמר זה ממקד את המבט המחקרי והיישומי בתהליכים פנים פיקודיים שהתרחשו בפקע"ר בתקופה נתונה, להתאמת מענים מותאמים לצרכים השונים של הקהילה החרדית.

תמורות בחברה החרדית והיחס לצבא

החברה החרדית בישראל מתבדלת, אולם בשנים האחרונות חלו שינויים פנימיים מפליגים בהקהילה זו. שינויים ותמורות רב-ממדיות (הנהגתיות, כלכליות ותרבותיות) אלו כללו:

- פיצול בהנהגה החרדית והיעדר הנהגה דומיננטית וקריאטיבית, לצד עלייתה של הנהגה מקומית ודמויות

התפלגות האוכלוסייה החרדית לפי ערים ומחוזות

73% מהחרדים חיים ב-7 ערים חרדיות בלבד, 4 מתוכן (36%)

מדובר במפגש חריג וישיר בין ציבור שיחסו לצבא הוא לעיתים אמביוולנטי ומסויג ולעיתים אף מתריס.

פקע"ר והקהילה החרדית

מצבי חירום ותחושות של חרדה קולקטיבית מעצימים סטיגמות וסטריאוטיפים שלילים כלפי קבוצות הנדמות כמאיימות על הסדר הציבורי ושלמותה של קבוצת הרוב. מנגנונים פסיכולוגיים שונים מחזקים תחושות של האדרה עצמית קבוצתית, לצד פיתוח עמדות שליליות, חוסר סובלנות, אפליה ואגרסיביות כלפי קבוצות אחרות.¹³ באווירה זו למפגש בין פקע"ר לקהילה החרדית סביב משבר הקורונה יש השלכות רחבות ומתמשכות המתנהלות על פני שני צירים: השלכות על מתווה התנהלות פקע"ר מול האוכלוסייה החרדית, והדמייו של החרדים בעיני מקבלי החלטות והדרג הביצועי בפיקוד; שינויים ביחס כלפי הצבא ככלל ופקע"ר בפרט בעקבות המשבר בקרב הקהילה החרדית עצמה. בסיטואציה זו יזם פקע"ר שורה של צעדים בוני אמון להעמקת הקשר עם אוכלוסייה זו ומתן סיוע מיטבי עבורה. פעולות פקע"ר התרכזו סביב ארבעה מוקדים: דסק החברה החרדית; קטיעת שרשרת ההדבקה; הסברה; פעילות קהילתית מקומית בהובלת הנפות והיקל"רים.

דסק חברה חרדית

עם תחילת המשבר הוקם בפקע"ר, במסגרת מכלול התנהגות אוכלוסייה, דסק חברה חרדית שפעל להנכיח לדרגי הפיקוד השונים את חשיבות התכנון, התכלול והפעלת תורת עבודה ייעודית ורגישה תרבותית כלפי הקהילה החרדית לגווניה השונים. חלק מהותי בפעילות הדסק כלל דיוני הערכת מצב ודיוני עומק עם היחידות הכפופות הפועלות בקרב האוכלוסייה (נפות ויקל"רים).¹⁴ הדסק עודד דיונים ייעודיים והערכות מצב

הארץ-ישראלית. זרם זה מאופיין כ"חרדיות רכה" שנוטה לגישה פחות סגורה, גמישה כלפי המודרנה ופחות מחמירה מבחינה הלכתית.¹¹

מלבד שלושת הזרמים הללו יש מנעד רחב עוד יותר של הבחנות פנים-מגזריות הנע בין הציר השמרני למודרני, שאיננו משויך בהכרח לזרם כזה או אחר. מגוון קהילתי זה ומשבר המנהיגות (היעדר הנהגה אחידה ומוסכמת) שחוותה החברה החרדית יצרו אתגרים משמעותיים לפקע"ר בניסיון לספק סיוע לציבור החרדי במהלך משבר הקורונה. בין האתגרים העיקריים הקושי לזהות גורמים משפיעים בקהילות, המוכנים לשיתוף פעולה עם פקע"ר, האתגר ההסברתי מול הרגלי צריכת המידע של הציבור החרדי (רק ל-24% מהחרדים היה טלפון חכם בסוף 2020. ל-44% מהחרדים אין חיבור לאינטרנט, ל-62% מהחסידיים אין מחשב ביתי ולא אינטרנט ביתי) וכמובן את אתגר התאמת המנגנונים של קטיעת שרשרת ההדבקה לשונות התרבותית. על אף חוסנה ועוצמתה החברתית והפוליטית של החברה החרדית בישראל, היא הייתה בין הקהילות שנפגעו באופן בולט וחריף מהקורונה.¹² מצב זה חייב סיוע של המדינה ורשויותיה, ובכלל זה רשויות צה"ל, כדי למגר את המגפה ולצמצם את היקף ההדבקות והיקף הנפטרים ולהחזיר את שגרת החיים. בשל ריבוי מקרי ההידבקות בקורונה בבני ברק וביישובים חרדים נוספים כמו בית"ר עילית, מודיעין עילית, אלעד ועוד, סייע צה"ל לרשויות מקומיות חרדיות - החל באספקת מזון, פינוי למלוניות מחלימים ומלוניות למבודדים, קטיעת שרשרת ההדבקה והפגה. מעורבות זו זכתה לשיתוף פעולה מצד גורמי הצלה וחירום אזרחיים-חרדים כמו זק"א, איחוד הצלה, עמותת "ידידים" ועמותות נוספות. התקבלותו של פקע"ר במרחב החרדי נזקפת במידת מה גם לשיתוף פעולה זה. עם זאת,

אינטרנט; לתת מענה למגוון ספרי התורה לפי החלוקה לעדות ונוסחי תפילה; לתת מענה לצורכי ההווי והפנאי של משפחות מרובות ילדים ועוד.

הציבור החרדי נתפס לא פעם כתובעני ולעומתי, כאשר כחלק מהמבנה החברתי הקולקטיבי של קהילה זו פועלת עסקנות חרדית נמרצת ועוצמתית ברמות שונות לתיווך בין הממסד לקהילה. סגנון התנהלות זה, שהוא חלק אינטגרלי בחיי היום-יום, בא לידי ביטוי בעוצמה רבה במהלך הקורונה תוך הפעלת לחצים על נציגי פקע"ר. פערי התפיסות בין מפקדי פקע"ר וחייליו שפעלו לתת שירות מותאם לציבור החרדי, ובין קהילה החרדית שחוותה חוסר התאמה מובהק לצרכיה, העמיקו לעיתים את השסע המוכר שבין החברה החרדית והחילונית.

מערך ההסברה של פקע"ר

אמנם משימת ההסברה הלאומית הייתה באחריותו המלאה של משרד הבריאות כמוביל ומנחה לאומי, אולם גם פקע"ר, על כלל אמצעיו, קידם הסברה מותאמת תרבותית לחברה החרדית. במסגרת זו פעל דסק הסברה חרדי, שהוביל את תפיסת ההסברה הפיקודית, מניסוח המסר ועד להפצתו הרחבה, במסגרת הפלטפורמות הייעודיות של פקע"ר ובאמצעות הפצה רחבה בפלטפורמות תקשורתיות או בהסברת שטח באמצעות חיילי פקע"ר. מענה ייעודי ומותאם ניתן הן בפורטל העורף הלאומי (אתר האינטרנט שהוקם ומתוחזק על-ידי פקע"ר), ובו הוקם דף לחברה החרדית, והן במרכז המידע הפיקודי (מוקד 104 הטלפוני) במסגרתו הוקם קו ייעודי לציבור החרדי ואוש על-ידי חיילים חרדים.

פעילות קהילתית מקומית בהובלת הנפות והיקל"רים

עם פרוץ המגפה, ובכל הגלים (כולל הגל השלישי), הופעלו כוחות פקע"ר במלוא עוצמתם ברמה הנפתית והרשותית, לתמיכה בהתנהלות המבצעית של הרשויות (הקמת משל"טים [מרכז שליטה] רשותיים ייעודיים לניהול וטיפול בקורונה ברשות). משימות היקל"רים כללו בין היתר את תפקידים המכריע בחיבור המנגנונים הפיקודיים לשטח כמו: פינוי אוכלוסייה למלוניות; הקמת מערך חוקרים אפידמיולוגים רשותיים; הקמת מתחמי דיגום ברשויות; הטמעת מסרי הסברה לרמה המקומית ועוד. לצד הפעילות הרשמית מול המנגנונים הרשותיים, וההבנה כי עבודה מול נציגי הרשות המקומית איננה מבטיחה בהכרח מענה מיטבי ומותאם לכלל הקהילות, קידמו בפקע"ר מהלכים, ללא חשיפה פומבית ותקשורתית, של חיבור אנשי פקע"ר למען הקהילה החרדית ולקידום בריאותה.

לדוגמה המגע הישיר, המהימן, המתמשך והשיטתי עם נציגי חסידויות וחצרות שונות ביישובים חרדיים; הקמת קבינט חסידויות בירושלים ובבני ברק; קשר רשמי ולא רשמי עם קבוצות קיצוניות יותר (אירוע חלוקת סלי מזון לקהילה קיצונית בתיווך גורם שלישי ונציג מתוך הקהילה); מפגשים מקצועיים בין פקע"ר לפעילים בקהילות, לטובת למידת אתגרי ההתמודדות ועקרונות הבסיס לצמצום התחלואה, והתאמתם לסדר היום הקהילתי ועוד.

שוטפות בנוגע לצרכי הציבור החרדי ואתגריו בהתמודדות עם המגפה ועם הנחיות משרד הבריאות, כאשר במהלך הדיונים הוזמנו לעיתים נציגים חרדים במטרה לסייע בהבנת הנרטיב החרדי ולטיוב הפעולות המתוכננות בשטח.

אחת המשימות העיקריות של הדסק הייתה לתווך בין פקע"ר לאוכלוסייה החרדית בכל הקשור למנגנוני קטיעת שרשרת ההדבקה שהוקמו: מלוניות ההחלמה והבידוד שבתקופות מסוימות היו מנגנון כמעט בלעדי לחברה החרדית;¹⁵ חקירות אפידמיולוגיות מותאמות תרבותית; מתווי תפילה והתכנסות בבתי הכנסת; הסדרי לימוד בשיבות ואירועי החגים; מתחמי הבדיקות בשכונות ויישובים חרדיים ועוד. הדסק פעל להוביל תפיסה של חיבור ושותפות בין כלל המערכים הפעילים מול החברה החרדית כמו מפקדת "אלון", "מגן ישראל", כוחות פקע"ר בשטח, מערך ההסברה של פקע"ר, קהילות ועוד.

מערך קטיעת שרשרת ההדבקה - הקמת מפקדת "אלון"

בעיצומו של הגל הראשון הוקמה בפקע"ר מפקדה משימתית ייעודית לקטיעת שרשרת ההדבקה - מפקדת "אלון" - ובמסגרתה הופעלו מערכי הדיגום, הבידוד, החקירות האפידמיולוגיות והמחקריות של שרשרת ההדבקה. מיד עם הקמתה ניצבו בפני המפקדה אתגרים תרבותיים ראשונים, הן מול החברה החרדית והן מול החברה הערבית. בעוד מתווי הישיבות, בתי הכנסת וכיצא בזה נכתבו בהובלת גופים חיצוניים בשיתוף פקע"ר, מערך המלוניות בהובלת פקע"ר היה בעוצמה אדירה חשיפה לעולם החרדי וצרכיו הייחודיים המסופקים בימי שגרה על ידי קהילה, תוך הדגשת ההטרוגניות שבקבוצה זו.

הדרכה של איש פקע"ר לבני ישיבה בני ברק. במסגרת זו פעל דסק הסברה חרדי, שהוביל את תפיסת ההסברה הפיקודית, מניסוח המסר ועד להפצתו הרחבה

למרות היערכות מקדימה למענה ייחודי ומותאם התגלו פערים עצומים בין המצוי לרצוי, כאשר פקע"ר נדרש לספק מזון למשפחות מבודדות במגוון כשרויות; להתמודד עם סוגיית טהרת המשפחה ולמצוא פתרונות מקוריים לטבילת נשים במקווה למרות חובת הבידוד; להתמודד עם בחורי ישיבות ללא מסגרת חינוכית וללא ליווי דמות רוחנית; למצוא איזון עדין בין צרכי חרדים מודרניים ובין חרדים שמרניים בכל הנוגע לשירותי

לימודי גברים בישיבות

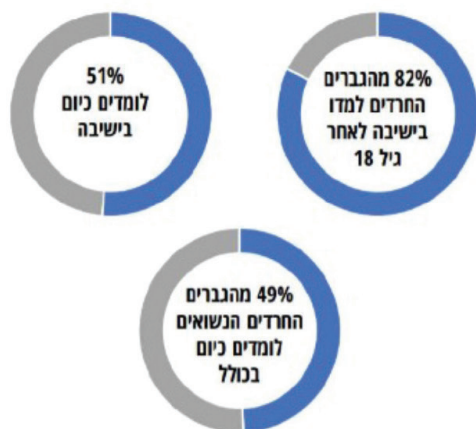
"לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, והגית בו יומם ולילה..."
(יהושע, א, ח)

אתוס לימוד התורה

מטרת הלימוד היא העיסוק בתורה, ולא הכנה לעולם התעסוקה

- לימודי הליבה נלמדים באופן חלקי ולעיתים בכלל לא
- הגברים לומדים בישיבה (ישיבה קטנה/גדולה/כולל)

מאפייני השכלה של גברים, בני 18 ומעלה

אפשרו פעולות יזומות מקדימות, שיסייעו למנגנונים גדולים יותר לפעול. לדוגמה מפגש רבנים ועסקנים בדרג המקצועי להצגת האיום, ההנחיות ותרגומן לחיי הקהילה, עשוי לצמצם תופעות חריגות של חוסר היענות להנחיות וצמצום חיכוכים עם כוחות בשטח וכמובן הצלת חיים. על הפעולות להתקיים בפרופיל נמוך ללא תקשורת, במטרה לבסס ולשמר את האמון בין הצדדים.

3. הקמת פורום מנהיגות ביניים רשמית בהתאם לאירוע.

חיבור של הדסק החרדי עם גורמים בולטים בחברה החרדית כמו ועד הישיבות, המחזיק בקשר ישיר ורציף עם אחד מהמנגנונים הקהילתיים החזקים ביותר של הציבור החרדי, ארגון מגזר שלישי פעיל קהילתי וההנהגה הרבנית. החיבור השוטף, השיתוף העדכוני, הניתוח המשותף של תמונת המצב לכדי הערכת מצב מושכלת ומשותפת, יאפשרו להציף סוגיות קריטיות שלהן השפעה מיידית על כושר ההתמודדות של החברה החרדית עם אירוע החירום.

4. חיבור שוטף בין הדרגים השונים. ציר הטיפול באוכלוסייה החרדית בפקע"ר, יחד עם גופי סיוע וטיפול מקבילים בזירת ההתמודדות עם האירוע (בתקופת הקורונה פעלו למשל המל"ל ו"מגן ישראל") מחייב חיבור קבוע. ייתכן שבאירועים דומים בהיקף יקומו גופים תומכים חדשים לסנכרון בין הגורמים השונים, כאשר מפקדת פקע"ר, ובמקרה זה הדסק החרדי, יהיו הגורם המקשר בין הצדדים.

5. יצירה וקידום תהליכים מאפשרים. חלק מהותי בפעילות פקע"ר במהלך המשבר הייתה למנוע משברים לפני שהתרחשו, על-ידי יצירת תהליכים שקטים שקיימים ברשות המקומית ובמשטרה. באירועים נפוצים ומסוכנים, למשל בעת מהומות סוערות במיוחד שהתרחשו בינואר 2021 ברחובות בני ברק וירושלים, שימשו אנשי פקע"ר גורמים מתווכים בין נציגים מהקהילה החרדית לגורמי אכיפת החוק. חלק ניכר מהפעולות מול ההנהגה והעסקנות החרדית המקומית נעשה באופן לא רשמי, תוך מתן אפשרות לקיום שיח ודיאלוג בין הצדדים.

מסקנות ותובנות

לעיתים קרובות הרשות המקומית, בפרט ביישובים שבהם מתגוררות זו לצד זו קהילות ואוכלוסיות חרדיות שונות ומובחנות, איננה מסוגלת (ואולי אף איננה מעוניינת) לעבוד מול קהילות שונות. בין היתר מול קהילות המתנגדות לשיתופי פעולה עם הרשויות, ועם רשויות האכיפה בפרט. זאת ועוד, העבודה הדינמית והחיונית שעשו פקע"ר ברשויות מקומיות וביישובים חרדים בקורונה, הבהירה כי יש חשיבות עליונה לברור ודיוק המנגנונים והתשתיות שאיתם ניתן לעבוד מול הקהילות החרדיות כמו: החינוך החרדי, הישיבות, המנהיגות הרוחנית המקומית ועוד.

כל עוד התהליכים לא ימוסדו ויהוו חלק ממכלול הגדרות התפקידים והפעולות הנדרשות במסגרת פקע"ר, יש חשש מאיבוד ידע וגלישה למשברי אמון עתידיים אפשריים מול הציבור החרדי והנהגתו הרוחנית והפוליטית ברמה הארצית והמקומית. לכן אנו ממליצים לגבש תורת מדיניות סדורה לעיסוק ולטיפול בעת משבר ביטחוני, אזרחי או רפואי-חברתי לחברה החרדית.

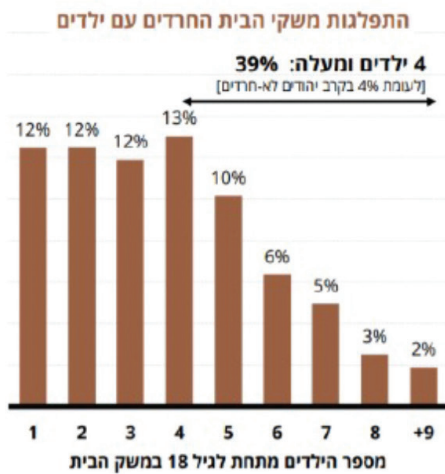
1. בניית תשתיות אמון ושותפות. מודל עבודה הממחיש את השותפות והשתתפות של הקהילה בתהליך היישומי של ההנחיות. תשתית זו היא הבסיס ליתר הפעולות והמנגנונים, ועל כן נדרשת השקעה רציפה בחיבור בין כוחות פקע"ר בדרגים השונים לקהילות החרדיות, בשגרה ובחירום. את תשתית האמון נדרש לבנות באופן הדדי, ולכן הטמעת הרגישות לרב-תרבותיות בקרב מפקדי פקע"ר וחייליו היא משימה לא פחות חשובה מחיבור נציגי הקהילות. בין הפעולות הפרקטיות: תחזוקת קבינט החסידות בבני ברק ובירושלים; מפגשים עיתיים עם מובילים קהילתיים בתחומי הסיוע השונים; פורומים "משלבים" בשגרה ובחירום; והכשרות חיילי פקע"ר למפגשים רב-תרבותיים.

2. פעילות אד-הוק בפרופיל נמוך. עם איסוף תמונת מצב שטח וניתוח מעמיק להערכת המצב, זיהוי נכון ובזמן של אירועים

מספר ילדים ונפשות במשק הבית

משק-בית חרדי מונה
5.33 נפשות בממוצע,
ויהודי לא-חרדי
3.46 נפשות בממוצע

התפלגות מספר הילדים במשקי הבית, אחוזים

שיעור משקי הבית עם ילדים מתחת לגיל 18

שיעור משקי הבית עם ילדים מתחת לגיל שנתיים

לצד תובנות אלה, נעלה תהיות בנוגע לתפקיד פקע"ר ויכולתו להתמודד עם האתגרים הייחודיים שבשיח עם החברה החרדית: הראשונה, מה תפקידו של פקע"ר בחיבור להנהגה הארצית והמקומית של קהילות חרדיות, לנוכח ההבנה כי לצד היותה של הרשות המקומית אבן יסוד בטיפול באוכלוסייה בשעת חירום, היא לעיתים תתקשה לסייע לקהילות חרדיות מובחנות המתנגדות בדרך כלל לשיתוף פעולה עם הממסד ושהמשתייכים אליהן אינם נענים להנחיות? השנייה, אתגר אכיפת חוק הג"א מול התנגדות קולקטיבית. לעיתים הציבור החרדי מפעיל שיקול דעת פנים-קהילתי ומרבה להתנגד להנחיות, בין אם הנחיות קורונה ובין אם הנחיות ההתגוננות, בשל תפיסת איום נמוכה, אמונה אותנטית בהגנה מידי שמים, חוסר אמון במערכות והתנגשות ההנחיות עם ערכי הליבה של הקהילה. אם כן, מהי מדיניות האכיפה נגד התנגדות קולקטיבית עתידית וכיצד אפשר לחשוב על אודות המנגנון האופטימלי לאכיפה אפקטיבית מותאמת תרבות, לצד תהליכים מקדימים בשגרה כמצמצמי התנגדות באמצעות הכשרות, פורומים ותרגילים?

סיכום

פעילות פקע"ר בקהילה החרדית בעת משבר הקורונה נועדה להציל חיים ולאפשר קיום שגרה באופן מקסימלי. בעזרת ביסוס של אמון הדדי בין גורמי הקהילה החרדית לאנשי פקע"ר; חיזוק דיאלוג ומתן אפשרות לשיח מכבד ורגיש תרבותית; ושיקוף צרכים והבנה למאפיינים חרדיים ייחודיים, התחזקו באופן משמעותי הקשר והאמון בין פקע"ר לקהילה במרבית היישובים החרדיים. במסגרת התהליך נוצרה שפה מקצועית ואישית משותפת בין נציגי פקע"ר ונציגי הקהילה החרדית, והצטבר ניסיון תפעולי יקר מפי לצורך גיבוש, יישום וניהול פתרונות יצירתיים שהצמיחו תועלות הדדיות לציבור החרדי ולפקע"ר כאחד. הניסיון מול החברה החרדית מלמד כי ניתן לגשר על פערים בין-תרבותיים מובהקים ולבסס נהלי עבודה ויחסי אמון מתמשכים, על אף השוני התרבותי והחשש ההדדי.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

סא"ל (מיל') גבריאל כהן, ראש תחום חברה חרדית בפקע"ר, מעביר שיעור "עקרונות התערבות בחירום" למובילי קהילה חרדית באופקים בשיתוף עם אגף רווחה ברשות. (נובמבר, 2021)

